

Muuseumid ja teatrid pimedaks ei jää. Veel?

Meie augustikuu elektriarve oli 40 000 eurot. Tavaliselt on see aktiivsel etenduste perioodil 10 000 eurot kuus, räägib [Estonia teatri](#) direktor [Ott Maaten](#). «Praegu tuleme toime.»

Maateni jutust koorub välja mitu punkti. Kõigepealt see, et kui algab etenduste hooaeg, [teater](#) töötab intensiivsemalt, tuled ja prožektorid põlevad, võivad arved veelgi kerkida. Teiseks see, et arvestades Estonia suurust (aastased kulud 12–13 miljonit eurot), siis kuu või kaks suuremaid arveid maksta ei ole probleem. Aga kui see muutub pidevaks, elektrile lisandub ka suurem küttearve, siis tuleb olukord, kus aasta jooksul maksad «kommunaalide» eest juba pool miljonit eurot rohkem. Ja see on isegi Estonia jaoks, keda võiks ju nimetada jõukaks [teatriks](#), midagi sellist, mis sunnib midagi oluliselt ümber vaatama.

Samasugust juttu – praegu ei ole probleemi – kuuleb ka teiste kultuuriasutuste juhtide suust. «Sellel aastal me [kultuuriministeeriumilt](#) lisaraha küsima ei lähe,» sõnab näiteks SA Eesti Kunstimuuseum juhataja Sirje Helme. Helme «portfelli» kuulub viis muuseumi: Kumu, Niguliste, Mikkeli, Kadrioru ja Adamson-Ericu muuseum.

Helme räägib veel ühest aspektist, mille kohta võiks naljaga pooleks öelda, et koroonaaeg aitab praegu elektri- ja soojaarveid maksta. Nimelt hakkavad avaliku sektori asutused eelarveid ja plaane tegema suhteliselt varakult. Ja eelmisel aastal, kui sellega alustati, olid õhus koroonamured ja seepärast kirjutati ka tänavusse eelarvesse sisse väiksemad piletitulud. Võeti ettevaatlikum hoiak, et inimesi nii palju ei tule.

Kumu öise valgustamise kohta veel otsust pole. Kas see on kokkuhoiukoht? Valgustatuna ööpimeduses.

FOTO: Madis Veltman

Madis Veltman

Tegelikult on aga läinud paremini. Küllastajaid on olnud rohkem, turistid on tagasi tulnud, üritusi on olnud enam ja kokkuvõttes on rohkem raha teenitud. «Oleme saanud oodatust rohkem kasumit ja selle arvelt rõõmsalt energiaarveid maksnud,» lisab Helme

postimees.ee

Kultuuriministeerium
Estonia teater
Ott Maaten
Vaba Lava
Von Krahli Teater
Teater

muigamisi. Augustikuu elektriarve oli neil seejuures 100 000 eurot.

Ka Eesti Rahva Muuseumi direktor Kertu Saks kinnitab sama. Omatulud on sel aastal olnud oodatust suuremad ja see on kasvatanud teatavat rasvakihti, mis praegu aitab. Akuutset elektri- või soojakriisi ei ole. Üks nüanss tuleb küll mängu. ERMi põhihoone on Riigi Kinnisvara Aktsiaseltsi (RKAS) hallata, nii et elektriarve ei maandu mitte ERMi direktori laual, vaid kultuuriministeeriumis. Ehk RKAS ja ministeerium ajavad majandamisasju omavahel. Samas kuulub ERMi alla ka Raadi mõisakompleks ja see ei ole RKASi portfellis, vaid ERMi enda majandada. «Meie majandamismured ongi sellel aastal seotud eelkõige Raadiga,» kinnitab Saks.

Kui rääkida elektrist ja soojast ning üldiselt hoonete haldamisest, võib avaliku sektori kultuuriasutused jagada tinglikult kolme gruppi. Kõigepealt need, kes on RKASi haldusportfellis. Sellised, kus RKAS teeb ära hoone majandamise ja suhtleb rahaasjades kultuuriministeeriumiga. Näiteks mainitud ERM või ka Kumu. Viimase direktor Kadi Polli sõnab samuti, et tänu sellele tema otseselt elektriarvetega tegelema ei pea. RKASi esitatud arved jõuavad ministeeriumisse ja piltlikult öeldes: oma asi, kust ministeerium raha leiab.

Siiaani on leitud, ükski arve pole tasumata jäänud. Aga küsimusi on. Näiteks on kultuuriministeeriumi rahakotti tekkinud poole miljoni eurone auk. Eelarvete koostamine käib ju nii, et RKAS ütleb elektrihinna prognoosi ja selle järgi pannakse kultuuriasutuste, olgu need siis RKASi portfellis olevad muuseumid või teatrid, aastaeelarved paika. «Augusti lõpuks oli aga RKASi prognoosi ja tegelike kulude vahe pool miljonit eurot,» kirjeldab seis kultuuriministeeriumi kantsler Tarvi Sits. Ta ei süüdistata otseselt RKASi – möönab, et kes selliseid hinnatõuse ikka oskas ette näha –, aga küsimus on õhus ja lahendust otsima on palutud ka rahandusministeerium.

Küsimus ei ole isegi otseselt summas. Kultuuriministeeriumi aastaeelarve on 300 miljonit eurot ja sealt leida või ümber paigutada pool miljonit – see on ikka võimalik. Pigem on arutluse all eelarve planeerimine. Siiaani on see käinud valutult. RKASis on profid, kes teevad ja teavad, ning nemad ütlevad

ette, kui suured tulevad elektri- või soojakulud ja ministeerium on sellest lähtunud. See loogika aga enam ei kehti.

Teine grupp kultuuriasutusi on sellised, kelle kohta võiks öelda, et nad on poolel teel isemajandamise ja RKASi haldamise vahel. Näiteks Niguliste või Mikkeli muuseum. Nemad majandavad ennast ise, aga on valinud võimaluse osaleda RKASi hangetes. RKAS pakub ju palju teenuseid. Alates täisteenusest, kus nad teevad ära kogu haldustöö – eelnimetatuist kasutavad seda teenust Kumu ja ERM. Aga RKAS on teinud avaliku sektori asutustele ka sellise pakkumise, et vaadake, me ostame suures koguses elektrit ja maagaasi – kui tahate, tulge kampa ja olge osalised meie ühishankes. Niguliste ja Mikkeli muuseum ongi näited sellistest kultuuriasutustest, kes muidu haldavad ennast ise, aga elektri saavad RKASi kaudu.

Ja lõpuks sellised kultuuriasutused, kes põhimõtteliselt vaatavad ise, kust ja mis hinnaga sooja või elektrit osta. Näiteks [Estonia teater](#). Nemad ostavad ise elektrit ja sooja, ise küsivad hinnapakumisi, ise teevad lepinguid ja ise majandavad. Samasse seltskond kuuluvad ka kõik erakultuuriasutused, näiteks erateatrid. Ka nemad teevad kõik ise, mitte RKAS või ministeerium nende eest.

Eesti Rahva Muuseumi maja Tartus Raadil näeb ka pimedas väga ilus välja.

Margus Ansu

Kultuuriasutused ostavad elektrit börsilt

Kui vaadata pelgalt hindu ja arveid, mis kultuuriasutustesse saabunud, siis tegelikult pole aru saada, et üks või teine mudel oleks teisest kasulikum. [Estonia teater](#) näiteks ostab elektrit börsipaketiga, mis on sellel aastal kaasa toonud korraliku hinnatõusu. Maaten ütleb, et nad kaalusid ka fikseeritud hinnaga pakette, aga toona ei paistnud see soodsam.

Täpselt samamoodi on otsustanud börsipaketi kasuks ka RKAS ja nende kaudu siis ka kõik need sajad avaliku sektori hooned (sealhulgas kultuuriasutused), mis ühel või teisel viisil RKASi portfelli mahuvad. Kuigi RKAS on väga suur elektriostja (mullu osteti 190 140 MWh), siis nähtavat hinnavõitu see küll kaasa

pole toonud. Tänavu esimesel poolaastal ostis RKAS elektrit keskmise kuuhinnaga 153,03 eurot MWh, eelmisel aastal keskmiselt ühikuhinnaga 92,82 eurot MWh ja üle-eelmisel aastal keskmiselt ühikuhinnaga 36,5 eurot MWh. Kõik need hinnad on lõpuks maandunud ka teatrite, muuseumide, koolide ja kõigi teiste avaliku sektori asutuste arvetele.

Mida me aga nendest arvudest näeme? Kõigepealt seda, et võrreldes eelmise aastaga on selle aasta esimese kuue kuu keskmised elektriarved olnud 1,6 korda kõrgemad kui aasta tagasi. Ja võrreldes üle-eelmise aastaga on hinnatõus olnud peaaegu viiekordne. Aga kui paneme kõrvuti RKASi saavutatud hinnad ja keskmised börsihinnad, näeme sedagi, et kuigi RKAS on suurostja, ei ole nad suutnud madalamaid hindu välja kaubelda. Mahu pealt tulevat hinnaalandust ei paista.

RKAS on proovinud nendele hinnatõusudele ka reageerida. «Oleme teinud elektripakkujate hulgas uuringu võimaliku fikseeritud hinna osas ja/või hinnalae osas,» kirjeldab RKASi kommunikatsioonijuht Annely Jõgeva. Aga head tulemust pole tulnud: «Nad kas pakuvad meile vajalikule mahule väga kõrge (ebamõistliku) fikseeritud hinna või ei paku fikseeritud hinda või börsihinnale hinnalage küsitud perioodile üldse.» Samale asjale viitas ka Estonia juht Maaten –fikseeritud hinnaga paketid, mida pakutud, ei ole võrreldes börsihinnaga olnud mõistlikud.

Ilmselt on see tõsi, aga tõenäoliselt on tõsi ka see, et selleks ajaks, kui mindi fikseeritud hindadega pakette otsima, olid börsihinnad juba nii kõrgele kruvinud ning meeoleolud nii pelglikuks muutunud, et elektrimüüjad tõepoolest enam soodsaid fikshindu ei pakkunud. Võib öelda, et elektrimure lahendamisega jäädi hiljaks.

Teistsugust näidet tuues: erateatril Theatrum õnnestus selleks aastaks fikseeritud hinnaga elektripakett sõlmida. «Elektri osas on see meile küll toonud stabiilsuse ja vähem muret,» on Theatrumi juhataja Erik Salumäe rahul. Küll on aga Theatrumile üsna ootamatu hoobi andnud maagaasi kallinemine.

Nagu erateatrid ikka, majandab Theatrum ennast ise. Aga oma hoonet rendivad nad Tallinna linnalt ja Tallinna linna kaudu tuleb ka maagaasil põhinev küte. Seda Theatrum ise osta ei saa, vaid sõltub sellest, millise gaasiosulepingu sõlmib Tallinna linn. Kui

varem oli tegu fikseeritud hinnaga, siis mingil põhjusel otsustas keegi geniaalne linnaametnik minna fikspaketi pealt üle börsihinnaga pakatile. Ja ajastus oli «täiuslik». «Meie jaanuari gaasiarve oli üheksa korda suurem kui detsembri oma,» meenutab Salumäe uusaastaüllatust.

Keerulises seisus on hoopis vanglad

Kõikidest avaliku sektori asutustest on kõige suuremad elektri- ja soojakulutajad hoopiski vanglad.

Augusti lõpuks olid kolm vanglat kulutanud ainult elektrile miljon eurot rohkem kui aasta tagasi.

Seepärast on käiku lastud mitmed kokkuhoiuvõtted. Näiteks Tallinna vanglas vähendati kütte temperatuuri kaks kraadi kõikides hoonetes. Transpordilüüsi küte seati 15 kraadi peale. Sooja vee temperatuuri alandati ühe kraadi võrra. Turvavalgustus küll põleb, aga muidu on valgustust peaaegu igal pool kärbitud.

Riigiasutused on paremas seisus

Ühes olulises asjas on era- ja riiklikud kultuuriasutused siiski fundamentaalselt erinevas seisus. Avaliku sektori asutused näevad oma rahastamist tunduvalt pikemalt ette. See tähendab, et juba praegu saab reklaamida riigiteatrite näitlejate palgatõusu, või nagu kultuuriministeriumi kantsler Tarvi Sits teatab muuseumide kohta: baasrahastus tõuseb. Aga erateatrid on selles mõttes hoopis teises seisus.

«Ma ei tea isegi seda, kas mu teater järgmisel aastal eksisteerib,» sõnab Von Krahli juht Peeter Jalakas. Probleem on selles, et riik küll toetab erateatritegevust, aga kes ja kui palju saab, on ennustamatu. Seetõttu räägivad nii Jalakas, Salumäe kui ka Vaba Lava juht Märk Meos märksa vähem elektrist ja soojast – mitte et see tähtis ei oleks –, vaid rahastamisest laiemalt. Enne kui riigi toetus pole selge (ja selge pole praegu isegi see, millal selgus võiks tulla), ei saa ka planeerida elektri- või soojakulusid, või mis veelgi tähtsam (Jalakas ja Salumäe võtavad selle esimese teemana kõneks): millised saavad olema nende teatri näitlejate palgad.

Von Krahl juht Peeter Jalakas ja Vaba Lava juht Meos on seda probleemipundart käsitledes kriitilised, lausa dramaatilised. «Ma ei mäletagi, kas kunagi varem on nii ebakindlat aega olnud kui tänavu,» ütleb Jalakas. Theatrumi juhataja Salumäe on leebem: «Ma ei ütleks, et ma muretu oleks, aga eeldan, et kui tegu on kaua tegutsenud ja ennast tõestanud erateatriga, ei saa riigi toetustes tulla dramaatiliselt negatiivset pööret.»

Üldpilt on aga ikkagi see, et riigiasutused on praegu rahulikumad. Nende rahastus on kindlam. Kuigi elektriarved on tõusnud, ei ole need veel rahakotti läbi närinud. Ja päris mitmete asutuste puhul on energeetikaprobleemid vähemalt rahalises mõttes delegeerunud ministeeriumile, mis teeb direktorite elu kergemaks.

Kõik on siiski mõelnud ka kokkuhoiule. Mõned ka juba tegutsevad. Vaba Lava juht Märt Meos ütleb, et neil on Narvas ka külalistemaja, kus alates aprillist on tasuta elanud üle tuhande Ukraina põgeniku. «Selle tegevuse lõpetasime kokkuhoiu mõttes,» sõnab Meos. Kui varem anti oma ruume etendustevälisel ajal tasuta kasutada, näiteks kui keegi tahtis teha proove või harjutada, siis seda enam ei tehta.

Väiksematest kokkuhoidudest räägivad kõik. Konkreetse maja või asutuse tasandil on aga eripärasid. Kõik muuseumid ütlevad, et neil on erilised nõuded temperatuuri ja niiskustaseme osas, mis nende mänguruumi ahendab. Kui maja on moodsam, näiteks ERM, saab soojust või isegi seda, kas kraanist tuleb sooja vett, sättida hooneosade kaupa. «Aga see ettepanek, et keeraks muuseumiküllastajate tualettides sooja vee üldse kinni – seda ma küll ei tahaks, ütleb ERMi juhataja Saks.

Näiteks ERMi või Niguliste muuseum-kiriku puhul tekib küsimus ka hoone välisvalgustuse kohta. ERMi juht ütleb, et kui see on vajalik ja teist lahendust pole, tuleb välisvalgustus kustutada või seda vähendada. Sirje Helme, kelle vastutada Niguliste muuseum, on aga tornivalgustuse kinnikeeramise osas skeptilisem: «Milline linn siis välja näeks, kui kõik tuled kustu paneme?»

Estonia direktor Ott Maaten räägib, et on koos teiste teatrijuhtidega arutanud, kas peaks talvel saalides temperatuuri madalamaks keerama. Mingit otsust pole. «See oleks üks

viimaseid asju, mida teha tahaks,» ütleb Maaten «Samas: sõjaaeg. Eks sõjaajal on teatrisaalis ka kasukaga istunud.»